

ПЕРСОНАЛІЇ

ВОЛОДИМИР ІВАНОВИЧ КАЛИНОВИЧ – ПРАВНИК, ПЕДАГОГ, ВЧЕНИЙ, АДМІНІСТРАТОР

Б. Тищик

*Львівський національний університет, імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, 79000, Львів, Україна,
e-mail: Borys@ukr.net*

Описано життєвий і творчий шлях відомого правознавця, викладача юридичного факультету Львівського університету Володимира Івановича Калиновича, з дня народження якого у 2017 році минає 110 років.

Ключові слова: юридичний факультет, Львівський національний університет імені Івана Франка, кафедра теорії та історії держави і права.

У 2017 році виповнюється 110 років від дня народження і 23-річчя від дня смерті відомого педагога, вченого-правознавця колишнього декана юридичного факультету, завідувача кафедри теорії та історії держави і права Львівського університету імені Івана Франка доцента Володимира Івановича Калиновича.

Народився Володимир Калинович 12 грудня 1907 році у с. Струтин Верхній Рожнятівського повіту Станіславського воєводства (нині Івано-Франківської обл.). Батьки його були селянами, у сім'ї було ще четверо доньок.

Закінчивши початкову школу у рідному селі, 1918 року Володимир вступив на навчання у Стрийську класичну гімназію. У старших класах гімназії він став одним із організаторів та керівників українського патріотично-спортивного товариства «Пласт» на Стрийщині [1, оп. 1, ос. спр. 7017, арк. 34–35].

Після закінчення у 1927 році гімназії, Володимир поступив спочатку на фізико-математичний факультет Львівського університету імені Яна Казимира, але не захотів там вчитися. Тому через рік перевівся на правничий факультет університету. Брав активну участь у студентському українському патріотичному русі.

У 1932 році Володимир Калинович закінчив правничий факультет, отримавши ступінь магістра права. Роботи за фахом спочатку не знаходив.

Після відновлення у вересні діяльності Львівського університету (відтепер уже як український радянський вуз) [3, с. 47], влаштувався на роботу в університет і Калинович, але не як викладач, а начальником відділу постачання адмінгоспчастини університету. Пропрацював на цій посаді до середини травня 1941 року, коли військкомат відправив його на 45-денну військову перепідготовку (йому тоді виповнилося 34 роки).

Для нього ця перепідготовка переросла у справжню війну: 22 червня 1941 року на Союз РСР напала гітлерівська Німеччина. В. Калиновича мобілізували до армії. Він служив у зенітно-прожекторному полку рядовим. Як сам він пише в автобіографії, «захищав небо Львова, Києва, Харкова, Воронежа від ворожих літаків» [1, оп. 1, ос. спр. 7017, арк. 36]. За станом здоров'я його демобілізували з війська у квітні 1942 року, перевівши на роботу – будівництво військового об'єкта (заводу) у м. Сизрані (тодішньої Куйбишевської області РРФСР).

Після закінчення війни, у вересні 1945 року, В. Калинович повернувся до Львова та до праці в університеті. З вересня він був зарахований помічником проректора з адміністративно-господарської роботи та на 0,5 ставки – асистентом (невдовзі –

викладачем) кафедри історії держави і права. На кафедрі допомагав професорові П. Домбковському готувати українською мовою курс загальної історії держави і права, римського цивільного права, вів семінарські заняття цих дисциплін.

Від жовтня 1947 року наказом ректора ЛДУ ім. І. Франка (тоді ним був професор Г. М. Савін) В. Калиновича призначено на посаду старшого викладача тієї ж кафедри. Він став читати лекції зі загальної історії держави і права, готував курс римського цивільного права.

Володимир Іванович був енергійним, діяльним, ініціативним працівником, його добре знали у ректораті та поза межами університету, зокрема, у господарсько-партійних інстанціях міста, куди він часто звертався за допомогою для університету і факультету. Недарма у грудні 1947 року В. Калиновича обрали депутатом Залізничної районної ради м. Львова, а також народним засідателем Львівського обласного суду [1, оп. 1, ос. спр. 7017, арк. 37].

На цьому його кар'єрне зростання не зупинилося. Він закінчив вечірній університет марксизму-ленінізму (його мали обов'язково закінчити усі викладачі), а в листопаді 1952 року В. Калиновича обрано головою профкому Львівського університету. На цій відповідальній і повній безкінечних турбот посаді він перебував, щороку переобираючись, п'ять років.

Коли ж у грудні 1952 року декан факультету доцент П. О. Недбайло отримав піврічну наукову відпустку (для праці над докторською дисертацією), то виконуючим обов'язки декана запропонував призначити власне В. Калиновича (як і завідувачем кафедрою історії і теорії держави та права, яким був доцент Недбайло). Ректор з цим погодився.

Після повернення до університету доцента П. О. Недбайла, попросився у наукове відрядження до Москви й В. Калинович. Він у цей час інтенсивно працював над кандидатською дисертацією. З 1-го жовтня 1953 року йому надано однорічну аспірантуру, яку В. Калинович використав для завершення праці над дисертацією.

Збереглася його доповідна записка, у якій В. Калинович повідомляв ректора і декана, що він повернувся з аспірантури та 1 жовтня 1954 року приступив до виконання своїх обов'язків [Див.: 1, оп. 1, ос. спр. 7017, арк. 73]. При цьому складається враження, що він повернувся з аспірантури значно швидше, або ж вона була заочною. Що нам дає підстави висловлювати таке припущення?

Те, що з вересня 1952 року він виконував обов'язки завідувача кафедри теорії та історії держави і права і ніхто його на цій посаді під час перебування у аспірантурі не заміщав. У серпні 1954 року його призначено на посаду доцента цієї ж кафедри, а на початку вересня обрано за конкурсом на посаду завідувача кафедри [1, оп. 1, ос. спр. 7017, арк. 73, 82–84].

У 1955 році В. Калинович захистив кандидатську дисертацію на тему: «Колоніальний режим управління західноукраїнськими землями у панській Польщі (1918–1939 рр.)». Його науковим керівником був доцент П. О. Недбайло. Офіційними опонентами – професор, доктор юридичних наук Ксенія Олександрівна Софроненко (м. Москва, МДУ ім. М. Ломоносова) та кандидат юридичних наук, доцент Аркадій Петрович Ткач (м. Київ, КДУ ім. Т. Г. Шевченка). Захист відбувся у Києві і пройшов успішно.

Ще до захисту, у листопаді 1953 року рішенням Вищої атестаційної комісії Міністерства вищої освіти Союзу РСР В. Калиновичу присвоєно звання доцента (атестат доцента МК-ДЦ № 000739 видано 11 листопада 1953 року).

Ставши з вересня 1954 року завідувачем кафедри теорії та історії держави і права, В. Калинович продовжував читати курс загальної історії держави і права та

курс римського цивільного права. Він вів також семінарські і практичні заняття, проводив колоквиуми та консультації, приймав іспити і заліки.

В університеті і місті доцент В. І. Калинович мав авторитет і повагу. Про це свідчить хоч би такий маловідомий загалу факт з його біографії: 4 серпня 1956 року ректор Львівського університету, професор, академік АН УРСР Є. К. Лазаренко скерував міністрові вищої освіти УРСР Б. А. Ковалю подання про призначення В. І. Калиновича проректором з навчальної роботи (замість доцента А. С. Зашкільняка, який подав заяву про звільнення за власним бажанням).

На ректорському поданні міститься й примітка, що кандидатура доцента В. І. Калиновича на посаду проректора затверджена на бюро Львівського Обласного комітету КПУ (так тоді мусило бути) [Див.: 1, оп. 1, ос. спр. 7017, арк. 83].

Правда, з невідомих нам причин кандидатура В. І. Калиновича не була схвалена Міністерством вищої освіти УРСР.

Зате у 1957 році В. Калиновича обрано членом Президії Львівського обкому профспілки працівників вищої школи, а також членом Українського республіканського комітету профспілки працівників вищої школи та наукових установ (м. Київ).

У січні 1958 року тодішній декан юридичного факультету професор П. П. Михайленко полишив роботу (деканську посаду та завідування кафедрою кримінального права, процесу і криміналістики) у Львівському університеті, переїхавши до м. Києва.

Отож, у лютому 1958 року вчена рада юридичного факультету обрала, а ректор університету своїм наказом затвердив деканом В. І. Калиновича. На цій посаді він перебував до 1962 року.

У 1960 році В. Калинович був обраний депутатом Львівської обласної ради депутатів трудящих.

Знаходимо у ті роки ще один цікавий і маловідомий факт з біографії Володимира Калиновича: наказом ректора університету академіка Є. К. Лазаренка від 14 червня 1961 року (за № 511) на час кількатижневого його відрядження до Москви в Академію Наук, тимчасово виконувачем обов'язків ректора університету призначено «декана юридичного факультету доц. В. І. Калиновича» [1, оп. 1, ос. спр. 7017, арк. 135]. Вельми промовистий факт.

Цього ж року, указом Президії Верховної ради СРСР В. Калинович був нагороджений орденом «Знак пошани». Він на той час й далі був деканом юридичного факультету, але вже не завідувачем кафедри: на цьому посту 1960 року його змінив доцент В. Г. Сокурєнко.

З початку 60-х років Володимир Іванович почав активно працювати над докторською дисертацією. Але поєднувати напружену науково-дослідницьку роботу з інтенсивною адміністративною було важко. Належало їздити у наукові відрядження, тривалий час працювати в архівах. На час його наукових відряджень обов'язки декана виконував (згідно з ректорським наказом) доцент С. Е. Базилевич (скажімо, у січні та березні 1962 року).

На прохання самого В. Калиновича, його у березні 1962 року увільнено від обов'язків декана юридичного факультету (ним обрано доцента В. Г. Сокурєнка), а В. Калиновичу наказом ректора від 7 травня 1962 року для завершення праці над докторською дисертацією надано піврічну творчу відпустку (з 15 січня по 15 липня 1963 року) [1, оп. I, ос. спр. 7017, арк. 152].

Після повернення з творчої відпустки, В. І. Калиновича затвердили відповідальним редактором «Вісника Львівського національного університету. Серія юридична».

На цей час доцент В. Калинович був автором близько 50 наукових праць – статей та матеріалів конференцій, кількох навчальних посібників, збірників

навчально-методичних матеріалів, текстів лекцій та ін. Серед найвідоміших його праць варто назвати «Колоніальний режим управління західноукраїнськими землями в Польщі (1918–1939 рр.)» (1955); «Історія держави і права США» (1965); співавторство (розд. 2 § 1) у колективній українсько-польській монографії юридичних факультетів Львівського і Люблінського (Польща) університетів – «Rozwoj demokracji socjalistycznej» – («Развитие социалистической демократии». – Львов – СРСР; Lublin – Polska, 1977); колективній монографії «Утвердження ленінських ідей про державу і право на Україні» (Львів, 1972) і ін.

Серед тих праць особливе місце займає монографія авторства В. І. Калиновича «Політичні процеси Івана Франка та його товаришів», видана у видавництві Львівського університету 1967 року. Монографія передувала захистові докторської дисертації доцента В. І. Калиновича. Вона написана на основі ґрунтовного студювання відповідної літератури, тогочасної преси та, головне, архівних матеріалів: архівів Львова, Києва, Відня, Кракова, Варшави і ін.

На підставі архівних матеріалів із судових процесів у Відні, Львові, Коломиї вперше в українській історико-правовій літературі В. І. Калинович показав роль Івана Франка та його товаришів-однодумців (М. Павлика, О. Терлецького, В. Навроцького і ін.) у пропаганді демократично-народовських та соціальних ідей у Галичині, поширенні революційно-патріотичної літератури на західноукраїнських землях, також показано зв'язки молодого галицької революційної студентської генерації з революційно-демократичними колами Польщі, Австрії, Росії, зазбручанської України.

У монографії йдеться про шість таких політичних процесів. Перший із них відбувся у Відні 1876 року. Судили (за участю присяжних) галицького студента, товариша І. Франка О. Терлецького та власника друкарні Я. Ковачева, які видавали, а Терлецький ще й поширював в Галичині соціалістичні брошури – «метелики», які підбурювали народні маси до повстання. О. Терлецького присяжні виправдали, хоча над ним встановлено поліцейський нагляд.

Через рік, у березні, у Львові відбувся другий політичний процес над соратниками й однодумцями І. Франка М. Павликом, О. Черепакіним і ін., у яких поліція при обшуку виявила багато соціалістичної літератури, листівок тощо. Вина підсудних була доведена, але враховуючи їх неповноліття (воно в Австрії наставало з 25 років), двомісячне перебування під час слідства у в'язниці, відсутність судимості і ін., їм винесли м'яке покарання – місяць в'язниці.

У трьох наступних львівських політичних процесах (1878, 1889, 1892 років) до судової відповідальності разом із товаришами притягнули вже й самого Івана Франка, а також М. і Г. Павликів, О. Терлецького, М. Котурницького і ін. Усі вони були визнані винними, потрапили у списки «неблагонадійних», для них закрито доступ у майбутньому до державної служби, викладацької роботи і ін. І. Франка поліція заарештувала ще кілька разів.

У монографії використано й уведено в науковий обіг чимало архівних документів, багато з них уперше, показано антинародну суть та діяльність австрійського судового та правоохоронного (скоріше, репресивного) апарату – прокуратури, поліції та ін. Монографія написана цікаво, доступно, зроблено логічні аргументовані висновки.

Але на публічний захист своєї докторської дисертації ще тоді доцент В. І. Калинович не представив. Здається, він ще вважав за необхідне її доопрацювати, оскільки, як пригадує автор цієї публікації, який тоді працював на кафедрі асистентом, у 1968 році захистив докторську дисертацію доцент тієї ж кафедри

В. Г. Сокурено, а деякі матеріали обох дисертацій, як виявилось під час їх обговорення на кафедрі, перегукувалися. Отож, В. Калинович був змушений свою дисертацію дещо переформатувати, доповнити.

Він і далі продовжував працювати доцентом на кафедрі теорії та історії держави та права, читав курси загальної історії держави та права (спільно з доцентом Б. Й. Тищиком) та основ римського цивільного права. До проблем захисту докторської дисертації Володимир Іванович більше не повертався. Він продовжував працювати й науково: публікував наукові статті у журналах, виступав з доповідями на наукових конференціях, готував разом із доцентом Б. Тищиком навчальний посібник з історії держави і права зарубіжних країн.

У середині 70-х років минулого століття в Львівському університеті органами Комітету держбезпеки була виявлена група студентів (різних факультетів), які читали і поширювали заборонену «самвидавівську» літературу. Серед цих студентів була й молодша донька доцента В. І. Калиновича. Більшість цих студентів виключено з університету. Ця подія суттєво вплинула на його подальше життя: йому поставлено у вину «неналежне» виховання дочки та запропоновано подати заяву про вихід на пенсію. Володимир Іванович мусив це зробити. На факультет він більше не повертався. Помер у віці 87 років 19 липня 1994 року.

Але пам'ять про Володимира Івановича Калиновича – колишнього декана юридичного факультету Львівського університету імені Івана Франка, завідувача кафедри теорії та історії держави і права ні на кафедрі, ні на факультеті живе. На факультеті у галереї портретів деканів є і нині його портрет, а на кафедрі, яка тепер названа кафедра історії держави, права та політико-правових учень у галереї завідувачів вміщено його фотографію з короткою біографією.

Маємо також ще один вартий уваги і схвалення факт: у 2012 році з нагоди 105-річчя від дня народження Володимира Івановича Калиновича його онук – випускник Львівського юридичного факультету (1991 року) – Роман Козій, який проживає у Києві, заснував іменну стипендію «Імені Володимира Калиновича». На кафедрі за активної участі доцента А. М. Федущак-Паславської було розроблено «Положення» про цю стипендію, яке схвалив декан і затвердила вчена рада юридичного факультету 27 червня 2012 року. Згідно з бажанням Р. Козія і Положенням про іменну стипендію ім. Володимира Калиновича, стипендію призначають студентам денної форми навчання, які успішно (без задовільних оцінок) завершили навчання на першому та другому курсах факультету, мають високі результати засвоєння дисциплін кафедри: історії держави, права та політико-правових учень, а також є активними членами наукових студентських гуртків кафедри.

Першими такими стипендіатами вказаної іменної стипендії стали: у 2012 році студент другого курсу Євген Коваль; у 2013 році – студентка другого курсу Романа Вовчак; у 2014 році – Павло Данчук; 2015 року – Каріна Литвинюк; 2016 року – Ігор Білас.

Список використаних джерел

1. Архів Львівського національного університету імені Івана Франка. Опис 1. Ос. спр. 7017.
2. Encyclopedія. Львівський національний університет імені Івана Франка: в 2 т. Т. 1. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2011.
3. Львівський університет / відп. ред. проф. В. П. Чугайов. Львів. Вища школа, 1986.
4. Юридична енциклопедія: в 6 т. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія імені М. П. Бажана», 2001. Т. 3.

References

1. Arkhiv L'vivs'koho natsional'noho universytetu imeni Ivana Franka. Opys 1. Os. spr. 7017.
2. *Ensucloredia. L'vivs'kyj natsional'nyj universytet imeni Ivana Franka*: v 2 T. T. 1 (2011). Lviv: LNU im. Iv. Franka.
3. *L'vivs'kyj universytet* (1986). V. P. Chuhajov (Vidp. red. prof.). Lviv: Vyscha shkola.
4. *Yurydychna entsyklopediia*: V 6 T. T. 3. (2001). Kyiv: Vyd-vo «Ukrains'ka entsyklopediia imeni M.P. Bazhana».

Стаття: надійшла до редакції 28.09.2017

прийнята до друку 24.10.2017

**VOLODYMYR IVANOVYCH KALYNOVYCH – LAWYER,
TEACHER, SCHOLAR, ADMINISTRATOR**

B. Tyshchuk

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., 79000, Lviv, Ukraine,
e-mail: Borys@ukr.net*

The research deals with the famous lawyer, the teacher of the Law faculty of Ivan Franko National University of Lviv Volodymyr Kalynovych. Candidate of law, associate professor Volodymyr Kalynovych was a head of the department of history and theory of state and law of Lviv University, a dean of the Law faculty, a chairman of University's trade union, a deputy of the Regional Council. He was awarded orders, medals and other awards for his participation in World War II and for effective teaching, educational and scientific work. This year marks the 20th anniversary of the death of Volodymyr Kalynovych.

Keywords: Law faculty, Ivan Franko National University of Lviv, the department of theory and history of state and law.